

Anna Ziemlewska

Cmentarz św. Jakuba i inne chrześcijańskie cmentarze nowomiejskie, red. Krzysztof Mikulski, wyd. Adam Marszałek, Towarzystwo Miłośników Torunia, toruń 2010, ss 72: Magdalena Niedzielska, Cmentarz żydowski, wyd. Adam Marszałek...

Rocznik Toruński 38, 262-263

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Cmentarz św. Jakuba i inne chrześcijańskie cmentarze nowomiejskie, red. Krzysztof Mikulski, wyd. Adam Marszałek, Towarzystwo Miłośników Torunia, Toruń 2010, ss. 72

Magdalena Niedzielska, *Cmentarz żydowski*, wyd. Adam Marszałek, Towarzystwo Miłośników Torunia, Toruń 2010, ss. 80

Omawiane publikacje są kolejnymi wydawnictwami ToMiTo poświęconymi toruńskim nekropoliom. Wcześniej ukazały się książki o cmentarzu św. Jerzego oraz o cmentarzu garnizonowym, tym razem szczegółowego opracowania doczekały się nekropolie nowomiejskie oraz cmentarz żydowski.

W pierwszej publikacji prof. Magdalena Niedzielska szczegółowo omówiła losy miejsc pochówku społeczności katolickiej i protestanckiej od średniowiecza aż po burzliwy okres wojen napoleońskich, kiedy to w wyniku modernizacji fortyfikacji zniszczono stare cmentarze i świątynie, m.in. kościoły św. Jerzego, św. Wawrzyńca oraz św. Katarzyny. Autorka przedstawiła też żmudny proces kształtowania się przedmiejskich cmentarzy na nowych terenach, z dala od pierścienia twierdzy toruńskiej. W centrum jej zainteresowania znalazł się cmentarz na Jakubskim Przedmieściu, użytkowany przez ewangelicką gminę Świętej Trójcy, oraz sąsiadująca z nim nekropolia katolickiej parafii św. Jakuba. Prof. M. Niedzielska poświęciła wiele miejsca anonimowym i zasłużonym postaciom pochowanym na cmentarzu, m.in. przedstawicielom rodzin: słynnych toruńskich fotografów Jacobich oraz polskich ziemian: Danielewskich i Brejskich.

Drugi artykuł, autorstwa Krystyny Sulkowskiej-Tuszyńskiej oraz Agnieszki Górzyńskiej, przedstawia wyniki badań archeologicznych prowadzonych od 2008 r. przez Instytut Archeologii UMK w miejscach dawnych nekropolii: wokół kościoła św. Jakuba, budynku dawnego zboru ewangelickiego oraz na terenie poddominikańskim. Teksty zostały wzbogacone współczesnymi fotografiami nekropolii i najciekawszych nagrobków oraz fotograficzną i rysunkową dokumentacją z prac wykopaliskowych.

W tytule drugiej publikacji widnieje jedynie cmentarz żydowski, ale czytelnik znajdzie w książce także informacje o synagodze oraz o dziejach Żydów w Toruniu od XVIII stulecia aż po II wojnę światową. Prof. Magdalena Niedzielska podjęła się odtworzenia historii żydowskiej społeczności – zadania trudnego ze względu na zniknięcie z pejzażu miasta materialnych śladów obecności Żydów w grodzie Kopernika (synagoga została rozebrana przez Niemców w 1939 r., a cmentarz na Jakubskim Przedmieściu zlikwidowano w 1975 r.). Jak podkreśliła sama autorka, do dyspozycji badaczy zagadnienia pozostają jedynie źródła archiwalne: rozproszone akta, plany, rysunki oraz

zbiór fotografii żydowskiej nekropolii, wykonanych przez Bohdana Horbaczewskiego na krótko przed likwidacją cmentarza. Kilkadziesiąt tych niezwykle cennych zdjęć jest reprodukowanych w omawianej książce.

Krzysztof Mastykarz, *Czas wolny i rozrywka w Toruniu, Chełmnie, Grudziądzu i Brodniczy w XIV–XVI wieku*, wyd. Adam Marszałek (seria: Biblioteka ToMiTo), Toruń 2010, ss. 296

Obok zagadnień gospodarczych, wydarzeń politycznych czy wojennych potyczek uwagę badaczy i czytelników coraz częściej przykuwają kwestie związane z życiem codziennym w dawnych wiekach. Osoby zainteresowane tym zagadnieniem znajdują wiele informacji na temat czasu wolnego i rozrywki w epoce średniowiecza i początkach epoki nowożytnej w książce Krzysztofa Mastykarza. Autor skoncentrował swoje badania na kilku miastach ziemi chełmińskiej: Starym Mieście Toruniu, Nowym Mieście Toruniu, Chełmnie, Grudziądzu i Brodniczy. Omówił formy spędzania wolnego czasu przez elity oraz niższe warstwy społeczeństwa miejskiego, zrzeszone w różnego typu bractwach i korporacjach, a także miejsca ich spotkań, m.in. Dwory Artusa, domy kompanijne, ogrody strzeleckie i gospody cechowe. Osobny rozdział poświęcił rozrywkom o charakterze dworskim, w których uczestniczyli mieszczanie przy okazji wizyt dostojników krzyżackich i polskich oraz samego króla.

Aleksandra Kortas, *„Befestigte Kneipe”. Toruńskie lokale gastronomiczne i hotele w XIX i na początku XX wieku w świetle ksiąg adresowych lokalnej prasy*, wyd. Adam Marszałek (seria: Biblioteka ToMiTo), Toruń 2010, ss. 230

Kolejna publikacja koncentruje się także na ważnych aspektach życia codziennego – hotelach i lokalach gastronomicznych dziewiętnastowiecznego Torunia. W mieście zamienionym przez władze pruskie w twierdzę pojawiło się nie tylko wiele budynków wojskowych: koszar, fortów, schronów itp., ale także dziesiątki eleganckich restauracji, ogrodów, lokali tanecznych, kawiarni, cukierni, wreszcie gospód, oberży i szynków. Stąd też uzasadnione jest określenie ówczesnego Torunia jako „ufortyfikowanej knajpy”. Lokale gastronomiczne i hotele nie były jedynie miejscami rozrywki dla stale powiększającego się garnizonu, ale odgrywały również ważną rolę polityczną, społeczną i kulturalną zarówno dla niemieckiej, jak i dla polskiej społeczności (wystarczy